Esitelmä 10.10.2026 Aleksis Kiven päivänä
Hengen ja tiedon messut klo 10.45 – 11.30

METSÄMIELI PERINTEENLAJINA

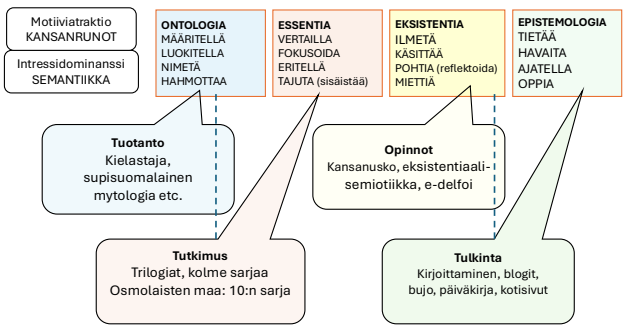
1. Intentio ja telos
2. Myto/metasemantiikka
3. Monenlaisia haltijoita
4. Tyrä ja hiidenkätkö
5. Aistimukset
6. Uushenkisyys
7. Johtopäätös
Kuvaliite. Outoja sanoja

1. INTENTIO JA TELOS

Jo koitti kuudes päivä luomisen,
kun maassa, vedessä ja taivahassa
jo oli taisto hengen, ainehen
ja yön ja päivän, valon, pimeyden
kuin Herran töiden pilkaks alkamassa!
- V.A. Koskenniemi -

Olen Marita Råman 73 vuotta, seitsemän vuotta näistä vuosista vietin Helsingin yliopistossa opiskellen folkloristiikkaa, semiotiikkaa ja kansanuskoa vv. 1992-1999. Valmistuttuani hallinnolliset tehtävät yksityissektorilla kestivät eläkeikään saakka, ja vasta vuonna 2022 jäätyäni eläkkeelle pystyin paneutumaan täysipainoisesti tutkimus-harrastukseeni. Tosin vuosina 2002-2004 vietin tutkimusvapaavuodet. Myöhemmin päädyin teoreettisempaan käsittelytapaan, josta esimerkkinä sovellus näkemyksestäni, miten erilaiset filosofiset tietämisen lajit voidaan soveltaa uskomusaineistoon ja tämän esitelmän aiheeseen Metsämieli perinteenlajien kannalta. Alun perin tavoitteena oli luonnonhaltijoista kertominen, mutta koska vaikutti siltä, etten

pääse lainkaan esittämään näkemyksiäni, niin loin luovasti tätä tilaisuutta varten uuden esityksen.
Tuotantoni ontologia ja sen vaikutussuhteet olisivat sen verran monimutkaiset, että päädyin esittämään sen tässä kaaviona. Folkloristiikasta maisterin tutkintoni saaneena on luonnollista sekä ilmeistä, että pääasiallinen motiiviatraktioni on kohdistunut kansanrunoihin ja erityisesti SKVR-korpukseen, sen noin 90 000 runoon ja tekstikatkelmaan. Pääasiallinen kiinnostus on kohdistunut koko ajan semantiikkaan, merkitysten ja sisällön ymmärtämiseen, mikä muodostaa tutkijapersoonassani intressidominanssin. Sittemmin semantiikka tarkentui mytosemantiikaksi, kolikon kääntöpuolena metasemantiikka. Ensimmäisessä trilogiassa pääintressi oli nimeämisen probleemassa ja toisintonimien etsimisessä. Jotkin tutkimuslinjat lähtivät hakoteille, hukka peri ja vedin vesiperän. Kehittelin silti, ohessa tutkin tulevaisuutta ja kehittämisen keinoja. Tahdoin oppia, miten runoja tulisi tulkita, miten niiden syväkerrostumiin pääsee käsiksi, kun elämänpiiri on lähes käsittämätön. Koska monet karjalaiset eeppiset runot ovat eränkävijöiden sepittämää ja viihdykkeenä eräretkillä lausuttaja, tutkin hirvipeijaisrunoutta ns. hirvikronikoita. Oli selvää, että karhunpeijaisissa runot olivat riittirunoutta, mutta vaikutti ja vaikuttaa siltä, että hirveen kytkeytyvät runot ovat jotain syvempää elämän ja kuoleman kuvaajana.

Kaavio 1. Opintieni tiedonintressien jakauma.

Ensimmäinen tutkimusvaihe oli opinnäytetyö Hirvikronikkain semiopoetiikka, jossa ensimmäisen kerran kokeilin aineistoon aistijakoa perusaisteilla haju, maku, näkö, tunto ja kuulo. Tässä esitelmässä esitän aistinäkökulmia haltijauskon kannalta. Seuraavassa vaiheessa pyrkimyksenäni tutkijavapaalla oli muodostaa kattava kokonaiskuva mytologisten hahmojen määrästä ja laadusta arkistojen ja alan kirjallisuuden perusteella. Tuota vaihetta voi sanoa listaamisen jaksoksi, jossa muodostui sanalistoja poikineen. Yksi sovellus niistä oli Myyttiset nimet Kielastajan liitteenä. Tätä liitettä olen hyödyntänyt Jättiurakassa. Hirvirunot – Hirvipeijaisten maailmassa on liitteenä vuorostaan hirven ja karhun toisintonimet. Julkaisujen ensimmäisessä osassa on koottu silloiset löytyneet suomalaisen kalakannan toisintonimet ja eufemismit ynnä muuta.

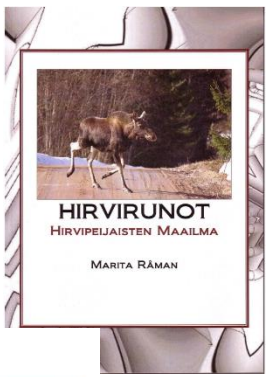
Kirjojen tekemisessä oli sitten pitkähkö tauko, ja jatkoin metodisella vaiheella. Syntyi metodi poikineen, osin e-Delfoin työpajoissa Antti Kaupin ja Hannu Linturin ohjaamana.Tässä yhteydessä ei ole mahdollista selostaa koko kirjasarjaa, joten esitelmän aihe keskittyy kolmannen vaiheen päättötrilogian ensimmäiseen osaan, sanastustyön myto- ja metasemanttiseen tulkintaan haltijoista, sillä tutkimuksen kuluessa osoittautui haltioiden olevan keskeinen osa suomalaista mytologiaa.

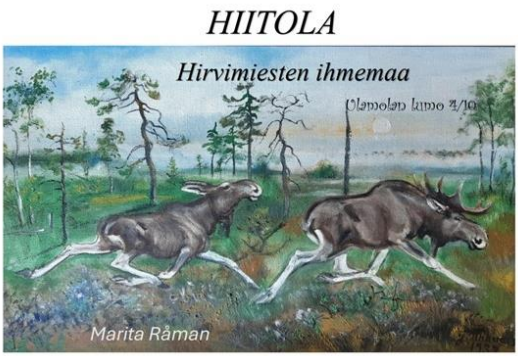
Intentiona, aikomuksensa oli selvittää, mitä mahdollisuuksia abjektit, nuo Setälän uskomussanojen kyselystä poistetut sanat mahdollisesti paljastavat sekä etsiä huomaamatta jääneitä sanoja ja merkityksiä arkistotallenteista. Melko pian huomasin Leea Virtasen osuneen oikeaan, lastenperinteessä on viimeiset rippeet myyttisestä aineksesta elävää kulttuuria. Motiivi on olennainen osa intentiota, varsinkin kun kyseessä on vuosikymmeniä kestänyt tutkimusjakso. Koska Helsingin yliopsito arvioi ettei tutkimukseni hirvipeijaisperinteestä ole minkään arvoinen, oli jatko-opiskelutie tukossa ja jouduin käyttämään kiertotietä tullakseni vapaaksi tutkijaksi.

Tutkimusprojektin rahoitin omalla työlläni, jossa opiskelin työn ohessa ympäristöosaajaksi, laatupäälliköksi ja tuotekeittäjäksi. Johtajuus meni siinä sivussa kuin leikiten. Mahdollisuus työskennellä osa-aikaisena mahdollisti metodiikan kehittelyn ja vapauden kaupallisista vaateista. Vahva motiivi oli tietysti loukattu itsetunto, työtäni kuitenkin pidettiin hyvänä kautta linja, lapsista kansleriin, eräneuvoksesta salametsästäjään.

Tavoitteelliseen aikomukseen liittyy teleologia ja telokset aloittamisineen ja päättötoimineen. Luonnollinen prosessin päätös on tavoitteen saavuttaminen. Hirvikronikkain semiopoetiikassa tutkimuskysymys ja tavoite kuulu: Mitä merkitsi heille (metsästäjille) hirvestää? Siihen olen neljännesvuosisadan mittaan pyrkinyt vastaamaan peräti kahden kirjan verran. Kaikki kirjasarjan kirjat on julkaistu pdf-muodossa eduAcademiassa ja osa niistä kotisivulla www.meemimiksaus.fi

Teleologinen tieto on essentiaalista tietoa, jossa taiteella ja ontologisella nimeämisellä sekä luokittelulla on oma merkityksensä. Parhaiten essentian tavoittaa taiteen kautta. Runo tarkoittaa hirvilehmää.

2. MYTO/METASEMANTIIKKA

Opinnäytevaiheessa 1990-luvun lopulla perusideana oli soveltaa Vladimir Proppin tunnettua satukaavaa metsästäjien sankaritarinana, joka jakaantui 31:een funktioon. Vähitellen tutustuin työssäni tuotekehityksen prinsiippiajatteluun, ja niin tuo kaava vähitellen muuttui elonkaavaksi, jotta sitä ei niin helposti sotkettaisi pelkästään satututkimukseen soveltuvaksi. Loppujen lopuksi, monien kokeilujen ja metodien jälkeen päädyin nimittämään tutkimusotettani mytosemantiikaksi, jossa on kääntöpuolena taustalla aina metasemantiikka. Sanalla on usein vakiintunut ilmimerkitys, denotaatio, mutta sen lisäksi joillakin sanoilla voi olla useita merkityksiä, konnotaatioita käyttöyhteydestä riippuen.

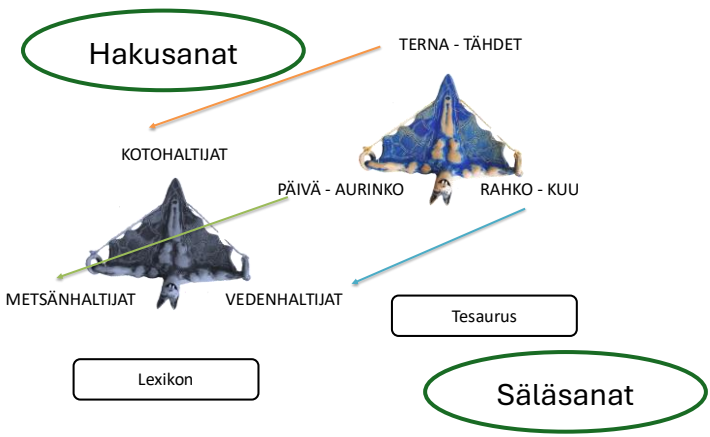
Metasemantiikka perustuu ensisijaisesti sanojen luokitteluun ja syväymmärrykseen. Folkloristi Lauri Honko pohti aikanaan sanojen syvämerkityksisä ja jahtasi täysiä merkityksiä. Meemikaavan sovelluskena tätä ajatusta voi käyttää peruskolmion tai tertiaalin muodostaman ilmimerkityksen kantayksikkönä, kun taas transfeemi on piilomerkitys ja myteemi syvämerkitys.

Säläsanoilla tarkoitan unohduksiin jääneitä tai muutoin syrjäytettyjä arkistoista tai julkaisuista löytyviä outoja, merkillisiä tai uskomuksellisia sanoja, kuten hevosen valjaiden tai muulla tavoin kiinnitetyn esineenaukaisijaa Ahrinkaista. Mainittu viljakkalainen uskomusolento ei ole haltija, pikemminkin kiusanhenki, piru, mutta varsinaisia haltijoitakin suomalaisessa mytologiassa on runsaasti.

Haltijoihin painottuva osuus näkyy selvästi perinnelaji-luokituksessa, joka perustuu uskomuksista tehtyihin kysymyssarjohin. Kun perinnelajeja on yhteensä viisitoista, niin kolme niistä on suoraan haltijalajeja, kotohaltijat, metsänhaltijat ja

vedenhaltijat. Toissijaisesti on toiset kolme, aarteenhaltijat, kalmanhaltijat ja eläintenhaltijat, jotka yleensä ovat lajinhaltijoita emuita, joten peräti 40% perinnelajeista koskevat tavalla tai toisella haltijoita. Jacob Grmmille tosin kalmanhaltija, kalma oli kuoleman jumala. Luokittelun tekee hankalaksi erilaiset sekaannukset jumalolentoihin tai haltijoihin kuuluvien olentojen ryhmittelyssä. Mitään täysin yksimielistä käsitystä ei ole.

YSOn luokittelussa yläkäsitteenä kyseessä ovat fiktiiviset olennot, ja rinnakkaiskäsitteenä taruolennot, jotka jakautuvat kulttuuripaikan haltijoihin ja luonnonhaltijoihin. Metsänhaltijat ja vedenhaltijat ovat luonnonhaltijoita, kodinhaltijat kulttuuripaikan haltijoita, mutta jako on karkeistus asiasta, ei koko totuus.
Englanniksi haltijoista käytetään termiä guardian spirits, ruotsiksi rådare. Grimmin englanninnos käyttää sanaa ”sprite”, joka on suomennettavissa haltijaksi, tontuksi, keijuksi.
Sekä henkiolentoja merkitsevä spirit että täsmällisempi termi sprite kiteytyvät latinan sanaan spiritus, josta suomalaisessa perinteessä ovat elävinä sprii, ja piritys sekä sanota viina on viisasten juoma eli viinasta katsomisen taito.

Kaavio 2. Perinnelajiluokkien ja säläsanojen suhde haltiakysymyksessä.

3. MONENLAISIA HALTIJOITA

Haltijoiden ydinpiiriin on edellä määritetty uskomusperinnelajien perusteella kodin, metsän ja vedenhaltijat

Seuraavassa on vertailun vuoksi Elias Lönnrotin sana-kirjassa esiintyvät haltiatyypit. Uutt-Kalle on Lapissa toimiva eräopas, jonka tarinointiin mainitut pohjoise haltijaolennot kuuluvat. Luettelot auttavat hahmottamaan, millaisia painotuksia eri lähteet ovat käyttäneet. Elinpiirin muuttuessa myös motiiviatraktio ja intressidominanssi muuttuu.

Kun saavuttiin 2000-luvulle haltijamaininnat alan kirjallisuudessa vähenivät. Otan malliksi Anna-Leena Siikalan ja Lotte Tarkan teokset Itämerensuomalaisten mytologia ja Rajarahvaan laulu mainitsevat reisterissään haltiauskon, haltiat, haltioitumisen, tietäjän haltioitumisen, metsänhaltijat ja vedenhaltijat, mutta sekä näkki että tonttu ovat jääneet hakusanoista pois. Tämä selittynee sillä että Rajrahvaan laulun korpusaines koskee vienankarjalaista runoutta, Siikalan kooste inkeriläis-karjalaista runoutta. Sekä näkki että tonttu polveutuvat suomenruotsa-laisesta perinteestä, sanoista ”näcken” ja ”tomten”.

Länsisuomalaisina turkulaisina tutkijoina Haavio ja Harva ovat huomioineet nämä hahmot, mutta karjalaisempaan aineistoon keskittyneet tutkijat eivät. Tyypillinen esimerkki motiiviatraktiosta, joka syntyy elin- ja kasvuympäristön myötä. Mutta muutakin niputtamita on tapahtunut, painopiste on haltioissa ja haltioitumisessa.

Erityiskysymyksen haltijoiden joukossa tuottaa kalman haltija, jota Jacob Grimm mytologia teoksessaan kutsuu kuoleman jumalaksi. Kaarle Krohn puhuu hautausmaan väestä ja haltioista. Kaarina Koski kirkonväestä ja kirkonhaltioista. Karsikoita ja

hautausmaita kuviteltiin maanalaiseksi yhteisöksi, joka kokonaisuutena saattoi lähteä liikkeelle päättömänä tai raajarikkona, mutta jos hautausmaan väekä tahdottiin tahallaan nostattaa menemällä ruumisarkkuun makaamaan, nin nostoväki näytti riepunukeilta ja kuului natinaa, maa tuli täyteen tiaisen jälkiä. Tämä kalmanväki on säilynyt Tonionjokilaaksossa omituisena sananpartena – Tiaiset ne maraselle tekee klasinpenkille pesää. Kyse ei ole tiaisten tallipalleroista ikkunalaudalla, vaan nostetun kalmanväen kotoutumisesta taloon. Yöaikana tämä väki sitten ilmestyy painajaisena, marana unessa. Kirkonväkeä sai käyttöönsä myös ruumiinmullikka, jotka ostettiin rahalla ja laitettiin noitapussukkaan.

Haltijaa vastaava ruosinkielinen nimitys juontaa merkityksensä sanasta ”råda”, josta johdokset rådande, rådare, råd, rå. Nykyinen haltijaontologia ja perinnelajiluokitus perustuu paikallishaltijakäsityksiin. Usein paikalla ensimmäisenä kuollut vainaja tuli kuolinpaikan haltijaksi. Kuolema surma saattoi tapahtua tapaturmaisesti, hukkumalla, palamalla, taistelussa tai luonnollisesti vanhuuteen. Kaarle Krohn toteaa paikallistuneista vainajista syntyneen kolme pääryhmää, asuntomaan, metsän ja vedenhaltijat. Vainajia kutsuttiin myös vanhaksi väeksi.

4. TYRÄ JA HIIDENKÄTKÖ

Taikavoimainen esine teutonisen kansanrunouden perusteoksessa Nibelungin laulussa on näkymättömyysviitta. Suomalaisessa mytologiassa näkymättömyys ilmenee metsänpeitto/hiidenkätkötarinoissa, joissa Sarmelan mukaan on neljä kerrostumaa. Metsänhaltija kätki ja kytki lehmän näkymättömäksi (1), tai eläin oli joutunut nurinkuriseen maailmaan, ehkä vainajien ottamana. Eläin selviytyi eksyksistä mm. kääntämällä nurin jälkiä (2). Eläimestä saattoi myös tulla hiiden tai maahisten karjaa, uskomuksella on vastineensa vuoreen siepatuilla eläimillä tai ihmisillä. (3) Paholainen

saattoi muuttaa eläimen kiven tai kannon näköiseksi (4).

Erilaisten haltijoiden väki saattoi tuoda tauteja, joita tyypillisesti nimitettiin esim. metsännenäksi. Eräässä kipuloitsussa kerrotaan hiien silkistä ja liinasolmusta nenän tuottajana. Sanat on osoitettu kivulle. Sanat viittaavat sidoksen, kytköksen, metsän valtaan joutumisesta irti päästämiseen.

Missä on liina hiien silkin,
Solmu saatanan lakanan?
Tässä on liina hiien silkin,
Solmu saatanan lakanan.
Juokse hiisi helvettiin,
Paha vuoreen pakene,
Ruma rinnon raunioille,
Helvetin portin eteen.
Hyi! tuonne minä sinun perkele manaan,
Tuonne hiien helvetin tuleen,
…
Nyt minä ajan kivut kirkon alle,
Vaivat vankien majoihin.
Nyt minä revin rikki hiien silkin,
Halki saatanan lakanan. SKVR IX4 290 yk

Metsänpeittotarinoiden lisäksi kansanrunousaineistossa on muutamia mielenkiintoisia mainintoja näkymättömyydestä. Metsänemäntä saattoi antaa metsänkävijälle huivin tai paidan ja sen myötä elikeino-onnea. Haltija oli sidoksissa tuohon esineeseen ja suojeli sitä, jonka halliussa vaate oli. Toinen vaatekappale oli lakki, joka teki näkymättömäksi.

Hakusanalla lakki voi tulla tarjolle myös säkeitä, jossa lakki on murremuotoa teosanasta latkia eli eläimen juominen. Tyyppiformuloita ovat: tuosta noiat vettä lakki, lakki lammin lattialta, missä koski koira lakki, lakki maidon lapsineen. Usein lakki on sitä mitä voi olettaakin, päähine. Jos tahdottiin lapsesta

haltiakasta tietäjää loitsittiin:

Anna mulle rauta takki,
Rauta takki, rauta lakki,
Rauta hattu hartijoille,
Rauta kinttahat käteen,
Rauta saappahat jalkaan,
Joilla astun hiien maita,
Maita lemmon leyhyttelen,
Ettei pysty noidan nuolet
Eikä velhon veitsirauvat,
Ei asehet ampumiehen
Eikä tietäjän teräkset.

Ja mikäli tahdottiin oikein luonnokasta so. haltiakasta tietäjää, joka taisi mustan magian vedottiin vedenhaltijaan seuraavilla sanoilla. Veden ahti aimo poika/Vein kultanen kuningas/ Väekseni, voimakseni / Väeksi vähän urohon… SKVR I4 2.

Jostain syystä tuulenhaltija on jäänyt haltijatarinoissa vähäiselle huomiolle, mutta kansanomaisessa tutiopissa taudin aiheuttajaksi ei yleensä sanota tuulennenää, tuulenväkeä sanotaan tuuleiseksi, jota parannettiin mm. seuraavalla taikakeinolla.

Tuuleisen voide tehtiin kodan liedessä, lakki polvien alla ja loihdittiin: Musta mato maasta nousi, /Tuulesta tulipunanen,/Lappamato lainehesta,/Vaan en tiedä karvastasi … jos tuuleinen oli ottanut esimerkiksi käteen, pitää kipeän yläpuolelle tuuleisen voiteella kiertää rengas ettei ylemmä pääsisi. SKVR IX4 608.

Nenä tulee idioomista ottaa nokkiinsa, nenähtyä eli närkästyä, vihastua. Yleinen syy metsän tai vedennenän saamiseksi oli haltijan loukkaantuminen jostain teosta tai taparikkomuksesta, jolloin haltijaa piti lepytellä uhrilahjoin ja rukouksin.

Näkymättömänä psysymisen motiivi oli usein moraaliltaan kyseenalaista, paratarinamuunnelma kertoo ”friimuurarivalasta” Peelsebupin, Saatanan kanssa, jotta voisi salaa koota rikkauksia. Tarinaa voi pitää jonkinlaisena varhaisena salaliittoteoriana.

”Jos tahtoi tulla oikein rikkaaksi eikä keinoista välittänyt, voi siksi päästä tekemällä liiton "Pelsepuupin" kanssa. "Välikirja" tehtiin seuraavalla tavalla. Piti käydä ripillä kolme kertaa yhtenä pyhänä ja ottaa joka kerta rippileipä tallelle nautittuaan sen kera ensin viiniä. Näihin leipiin piti sitten kirjoittaa nimensä verellä, joka saatiin vasemman käden nimettömän" sormenpäähän ristiin vedetystä haavasta ja sanoa: Niinkuin tämä veri ei ruumiiseen takaisin tule, ei myöskään sieluni pidä tulla taivaan valtakuntaan.

Sitten piti ottaa nämä leivät ja mennä sellaiseen hotelliin, missä kaikki pahuus on vallalla. Täällä sai tavata "Pelsepuupin", jonka tunsi siitä, että sillä oli punainen lakki. Mukaan otetuilla leivillä piti vaihtaa sitten häneltä tuo lakki. Tällä lakilla oli se ominaisuus, että se teki kantajansa näkymättömäksi. Ei tarvinnut siis muuta kuin mennä sellaiseen paikkaan, missä tiesi rahaa olevan saatavissa ja ottaa sitä, kun kukaan ei voinut nähdä hänen tekoansa. SKVR X1 2057.

5. AISTIMUKSET

Aistien käyttö on kykyä nauttia ympäristöstä, taiteesta ja muista elämän iloista, kuten mielikuvituksesta tai luovuudesta aistien kautta. Perusaisteja kansanomaisessa ajattelussa ovat näkö, kuulo, tunto (tunne), maku ja haju. Aistikuuden synonyymejä ovat näyttävyys, häikäisevyys, loisto, tyyli, hienous, hienostuneisuus, chic, eleganssi. Aistikkaasti pukeutunut on vaatetettu hyvällä maulla. Aistikokemus on tärkeä osa elämän mielekkyyttä ja

edellytys taiteesta nauttimiselle. Aistein havainnoidaan ja koetaan maailmaa.

Kansanuskon aistimusmaailma on hieman toinen kuin nykyarjen mukainen aistiminen, jossa näköaisti on mahdollistaa mm. värien, muotojen havainnoimisen ja kuuloaistia tarvitaan sekä puheen hahmottamiseen että muiden äänimaailmojen kuten musiikin arvostamiseen ja yhä enenevässä määrin myös hiljaisuudesta nauttimiseen. Melu on häiritsevä kuuloaistimus. Tunto ja tunne ovat parivaljakko, joka mahdollistaa kosketuksen sisäisesti itseen tai ulkoisen kosketuksen ulkomaailmaan tai toiseen ihmiseen. Ihminen voi kohdata kylmyyttä tai lämpöä, liiallisena lämpö on kuumuutta, joka korventaa, polttaa. Makuaisti suojaa meitä haitallisilta aineilta ja mahdollistaa makujen maailman. Maku- ja hajuaisti ovat rinnakkaisaisteja, tuoksujen ja makujen maailma vaikuttaa tunteisiin ja muistoihin.

Aistijako on sovellettavissa haltijoihin ja kansanperinteen maailmaan seuraavin esimerkein.

Kuulo – varjohaltija (eelläkulkija, etiäinen)
Haju – hautausmaan haltija (kirkonväki)
Maku – maahinen, maanhaltija (maanalisen herkut)
Tunto – kotohaltija (tonttu, kummitus)
Näkö – metsänhaltija (ajattara, metsänpeitto)

Ihmisellä on varjohaltija, joka kulkee hänen edellään ja ilmoittaa joko vieraan tulosta tai omaisille perheen jäsenen kotiin tulon kolistelemalla eteisessä, askelten äänillä, ajokin kellojen kilinällä tai muulla ääniaistimuksella. Rikin katkuinen, maatunut tai etova haju on merkki kirkonväestä. Hautuumaan väki ilmoittaa pian lähestyvästä kuolemasta hajumerkein, mutta yleensä ihminen ei tiedä kuolemansa hetkeä. Siitä sanonta, ei ole hajuakaan asiasta.

Makuasioista ei voi kiistellä, mutta maanhaltijan tai maahisen herkuille ja houkutteluille ei pidä antaa periksi, vaikka herkut maistuisivatkin, sillä nuo tarjoilut ovat silmänlumetta, harhaa. Jos niitä suostuu ottamaan tulee paha maku suuhun, kun herkku osoittautuu petokseksi, joksikin aivan muuksi miltä vaikutti. Ateria koostuu todellisuudessa inhottavista aineista, mm. madoista. Lisäksi lankeemus vangitsee herkuttelijan maahisen valtaan loppuiäksi.

Tunto ei ole yksioikoisesti nimettävissä jonkin haltijan tyypilliseksi toimintatavaksi, mutta metsänhaltijoiden ja tonttujen tiedetään herättäneen nykimällä nukkujaa, kun vaara on uhannut. Joskus ilmapiiri tuntuu epämiellyttävältä, jos paikalla tai talossa on kummitteleva henki, tai jos pillastunut räyhähenki heittelee tavaroita päälle niin että tuntuu.

Metsänpeittoon tai hiidenkätköön joutunut saattaa kadota tyystin näkyvistä, niin etteivät etsijät löydä kadonnutta, vaikka olisivat ihan vieressä. Hiidenkätkössä eli metsänpeitossa hiisi kätkee saaliinsa esijöiden silmiltä, puhutaan myös hiiden silkistä. Tai metsän haltijaolennoissa kaikki ei ole sitä miltä näyttää. Metsänneito näyttää viehättävältä edestä, mutta takaa on vain kaarnaisen puun näköinen tai katoaa koko neito näkymättömiin. Kaikki eivät kykene haltijoita näkemään, noita hittusia.

6. UUSHENKISYYS

Hengen ja tiedon messut edustavat uushenkisyyttä ja sen laajaa kirjoa. Katsaus vuoden 2025 messuoppaaseen osittaa kiinnostuksen kohdistuneen

- **Spirit**: Tarkoittaa henkeä, sielua, mielialaa tai elämänvoimaa. Sillä voidaan viitata myös väkeviin alkoholijuomiin (engl. *spirits*).
- **Sprite**: Tarkoittaa mytologista tai taruolentoa, kuten keijua, metsänhenkeä tai tonttua (peräisin sanasta *spirit*)

Grimmin mytologiassa 1700-luvulla englanninnos käyttää nimitystä sprite, joka vastaa suomalaista haltijanimitystä. Suomalainen kansanusko luokittelee myös vainajat vainajahengiksi. Perusväitteeni on, että rajatieto on nykyajan kansanuskoa, vaikka alaa halutaankin kutsua uushenkisyydeksi, niin faktisesti se ei ole totta. Uskomusten nimet ja painotteet vain ovat muuttuneet ajan hengen mukaisiksi.

Vuonna 2024 Parapsykologisen Tutkimusseuran kevätohjelmssa oli aiheina 1) Uskonnolliset muutokset Suomessa ja uushenkinen kenttä. 2) Kirlian-kuvaus demonstraatio (uusi tekniikka), 3) Kirlian-kuvauksen uudet tuulet, 4) Äänen henkinen tiedet, 5) Eläinkommunikointi, eläimet ja parapsyykkiset kyvyt, 6) Konrad Mägi – Mihin maailmaan näki maalarinero? 7) Parapsykoloiguan tutkimus tänään. Kulttuurinäkökulmia.

Vastaavasti kun vertaa aihepiirejä Hengen ja Tiedon messujen vuoden 2025 messulehden ohjelmatarjontaan, tulee esiin seuraavat aihepiirit: Historia, meedioistunnot, tutkimus, ufot, rajakokemus ja unet. Tämä muodostaa intressidominanssi- ja motiiviatraktiokuvion.

UFOT	RAJAKOKEMUS	UNET
viestintä	**KIRLIAN**	tietoisuus
TUTKIMUS	MEEDIOT	HISTORIA

Tyypillinen rajakokemus koskee kuolemassa koettua rajatilaa. Esitelmissä on käsitelty vuosien mittaan mm. elämän lopun ongelmaa, sen merkitystä, tarkoitusta ja transendenssia sekä kuolemattomuutta ja vainajakokemuksia. Tero Säilä ja Marko Manninen ovat esittäneet näkemyksiä tietoisuudesta henkisen polun tiellä.

Tutkimuksellista puoltakin on paratutkimuksen parissa pohdittu vuosina 2015-2024, vlokiilassa on ollut mtiä on parapsykologia kansainvälistyvässä maailmassa, kummitusilmiöt, ennuste parapsykologian tutkimuksesta Suomessa tulevina vuosikymmeninä (2016). Honkasalo on kertonut tutkimuksestaan. On pohdittu myös sitä, millaista tutkimusta parapsykologia tarvitsee Suomessa? Aiheina on ollut anomaliat Virossa ja maailmalla, äänen henkinen tiede. Kokeellinen elektroniikan seura on kertonut paranormaalin tekniikan museo -projektistaan. On luotu katse maailmallekin Tl Ji Menin tarinana kautta ja parapsykolgian tulo Stalinin terrorissa 1920- ja 1930-luvun terrorissa.

Haamuja, kummituksia ja räyhähenkiä on Parapsykoloigan Tutkimusseurassa myös käsitelty, ilmiön monimuotoisuutta, ilmentymistä ja käyttäytymistä, aihetta on lähestytty laiminlyötynä todellisuutena. Niinkin tärkeää aihetta kuin kateutta ja sen vastavoimaa rakkautta.

Uushenkisyydestä johtaa vahva juonne haltija- ja vainajauskoon. Meediot tekevät samaa mitä samaanit, vain hieman pintapuolisemmaksi muuttuneena. Enkeliuskovaisuus edustaa ennen haltijakokemuksina koettua. Noitien ja samaanien parannuskeinot ovat edustettuna erilaisina energiahoitoina, kehontarkkailu-menetelmät vastaavat entistä merkkikieltä, jossa sairauden tai kuoleman sanansaattajat ilmenivät monin eri tavoin, näkyinä, kuulokuvina, hajuina, kosketuksina, halujen heijastumina, joista havahduttiin ankeaan tai karvaaseen arkeen.

Nyt pidettävät Hengen ja Tiedon messut juhlasalissa sisältävät meediotilaisuuksia, unien voimaa, suojausloitsuja. Taivassalissa on peräti kolme meediotilaisuutta. Ennusmenetelmistä kerrotaan mm. riimuina, varautumistaikuus on esitetty psyykkisen suojautumisen työvälineinä. On ohjeita tuonpuoleisesta. Sunnuntaina on mm. noidat esittelyssä ja shamaanirumpumeditaatio. Myös astrologiaa ja jumala(tar)oppia esitellään, joten voi hyvällä syyllä todeta messuohjelmsta, ei mitään uutta auringon alla, sitä mitä on ollut ennen on oleva vastakin. Kysymys kuuluukin, mihin tarpeeseen tällainen vastaa? Sinänsä ei ole tärkeää miten ihminen pyrkii kehittymään, mutta se on, mitkä ovat hengen hedelmät.

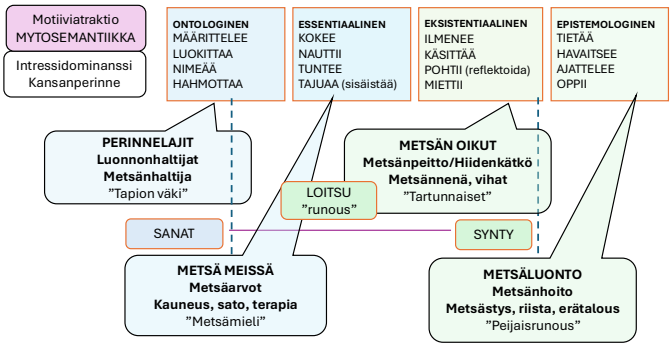
7. JOHTOPÄÄTÖS

Esittelyssä mainitsin harrastaneeni myös kehittelyä, tuotekehittäjän erikoisammattitutkinnon näyttöä varten kehittelin kuuluisan kahden semiootikon Juri Lotmanin ja Mihail Bahtinin ajatuksia systeemiksi, eli täydensin kornotoopin käsitettä, koska se kaikessa käyttökelpoisuudessaan oli rajoittunut näkökulma prosessien kuvaukseen. kansanrunouden keruun aikoina intressidominanssina oli kansallisen identiteetin rakentaminen, karelianismi sekä Krohnien maantieteellis-historiallisen koulukunnan innoittamana ns. kansantunouden levinneisyys ja siitä tehdyt kartat. Uudet täydentävät käsitteet olviat aktorikvaliteetti ja motiivirealiteetti.

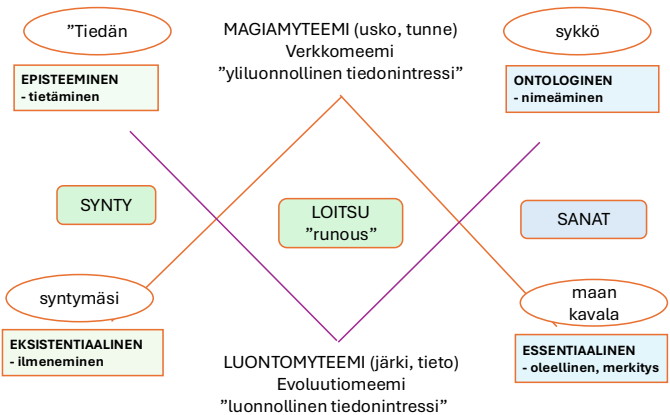
Seuraavassa lyhyt luonnehdinta näiden käsitteiden semanttisesta sovellettavuudesta kansanrunouteen. **Kronotooppi** on sisällöltään noin 1000-1800 -lukujen tekstiä. Runot on kerätty tietystä paikasta jonain tiettynä aikana, ja arkistotiedoissa nämä metatiedot jopa kertojan ikää myöten on hyvin taltioituna. Aktorikvaliteetti tulee esiin mm.

kalevalaisten sankarien toimissa ja kuvauksissa, mutta tätä lajia edustavat myös eri roolit kansanperinteen keruun kentällä. Runonlaulajien lisäksi merkittävää kansallisen perinnön kokoelmaa olivat luomassa kerääjät, arkistonhoitajat, tutkijat, harrastajat ja äidinkielen opettajat. Jilmas laji motiivirealiteetti on vääntynyt presidentti Alexander Stubbin suussa ”arvopohjaiseksi realismiksi”, ja kuten tunnettua kalevalaisen runokeruun motiivina oli kansallisen identiteetin luominen, johon motivointi tehtiin karelianismin ja taiteen kautta. Tekoälyn aikakautena kyse on meemistä. Seitsemästätoista meemilajista metsänväen merkitykset kuminoituvat kahteen osaan. 1) Evoluutiomeemi & luontomyteemi ja 2) verkkomeemi & magiamyteemi. Metsänpeitosta päästämisen taikakeinoissa keskeinen rooli oli muurahaispesällä.

Keväällä 2026 kehittelin tiedonintressin kaavaa, josta seuraavassa metsänhaltijan sovellus luennon keskeisaiheesta. Suomalaisen kansanrunouden kiinnostavimmaksi ja omaleimaisimmaksi runouden lajiksi katsotaan loitsurunous, jota onkin kansanrunoissa runsain määrin. Loitsijan ammattitaitoon kuului sanavarasto ja tietämys synnyistä sekä taikakeinoista. Usein noidat ja tietäjät rinnastetan toisiinsa, mutta mielestäni ero on selkeä. Tietäjä toimi ensisijaisesti sanan mahdilla, noita turvautui loitsuissaan monenlaisiin riitteihin ja taikakonsteihin erityisesti, kun piti päästää lehmä tai ihminen hiiden ktkästä tai metsänpeitosta.

Kaavio 3. Suomalainen metsäluonnon systeemi.

Kaavio 4. Päättötelos, lopputulos synnyistä syvistä.

Kun jotain sanaa ei enää käytetä, on se merkki elämänpiirin ja tarpeiden muutoksesta, mutta myös kielen ja perinteen köyhtymisestä. Yliaktiivinen skeptisyys ja tieteellisen maailmankuvan puolustaminen kaventaa ihmiselämän monimuotoisuutta. Kun ollaan huolissaan lajikdosta luonnossa hyvin tietäen se olevan haitaksi ekosysteemille, niin yhtä huolissaan tulisi olla oman kulttuurin katomaisesta globaalin yhtenäiskulttuurin alle.

KUVALIITE

Outojen, merkityksellisten ja uskomuksellisten sanojen antia.

Kuva. Tyrät (Mrå)

Kuva. Silppa (Mrå)

Kuva. Runtamas (Mrå)

Kuva. Hepleijaa (Mrå)